

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА В XXI СТОЛІТТІ

Анастасія ВІРКОВСЬКА

СІ АІ ²ØІ УІ ÒІ ДАІ ААЕУІ ² І Д²І ДЕÒАÒÈ ÓЕДАІ È
Ó НІ ²АДІ А²ÒІ ÈÒА² Ç ЕДАІ АІ È ²АДІ І È

Досліджено відносини між Україною та країнами Європи у зовнішньоторговельній діяльності. Обґрунтовано перспективи їх співробітництва. Визначено перспективні вектори ефективної зовнішньоторговельної діяльності України.

The article analyzes the relations between Ukraine and European countries in foreign trade, and grounded perspectives of their cooperation. Certainly perspective vectors of effective foreign trade activity of Ukraine.

Стратегічна програма розвитку зовнішньоекономічних відносин України має базуватися на забезпеченні її суверенітету у світогосподарських зв'язках та гарантуванні її національної зовнішньоекономічної безпеки. Уся сукупність зовнішньоекономічних зв'язків має ґрунтуватися на взаємовигідному обміні, міжнародному поділі й кооперації праці. Взаємодія зі світовим господарством повинна опиратися на комплексну, гнучку і динамічну державну зовнішньоекономічну політику, в основі якої – максимальна господарська свобода виробників, експортерів товарів і послуг.

Серед пріоритетів у розвитку експортного сектору необхідно виокремити насамперед високо-технологічні, наукомісткі галузі машинобудування, порошкову металургію, надтверді матеріали, кераміку, електрозварювальне виробництво. Техніка і технологія в цих та інших галузях досягають світового рівня, що значно полегшує проблему пошуку й освоєння власної ніші на світових товарних ринках.

Другу групу пріоритетних галузей може скласти агропромисловий комплекс, який спрямований передусім на країни СНД і партнерів із країн, що розвиваються.

Патентно-ліцензійна торгівля, ноу-хау, інжиніринг, різноманітні послуги, особливо туризм, можуть стати третім напрямком при формуванні експортного сектору України. За умови створення належної виробничої, соціальної і зовнішньоекономічної інфраструктури Україна може приєднатися до найбільш динамічних і вигідних позицій світової торгівлі.

Четвертий пріоритетний блок експортного сектору формують видобувна і металургійна галузі промисловості. Кольорові метали, уран, вугілля, сталь і прокат користуються постійним попитом на світових ринках і спроможні при кардинальній реконструкції металургійних заводів, рудників і шахт підсилити експортний потенціал України.

Зокрема, важливим є експортний потенціал чорної металургії. Нині Україна не тільки належить до першої п'ятірки країн – виробників сталі, а й виробляє її більше за всіх на душу населення. Потужна металургійна база, очевидно, буде залишатися однією з головних складових експортного сектору України, надаючи можливість реалізувати на світовому ринку наявні переваги кваліфікованої, відносно дешевої робочої сили, власних природних ресурсів, розміщення виробництва, ефект масштабу, ліквідувати технологічний розрив у торгівлі з розвинутими країнами.

П'ятий пріоритетний напрямок пов'язаний із надзвичайно вигідним географічним положенням України. Транзитні перевезення вантажів, нафти, газу з євразійської частини на захід і з півночі на південь Європи і далі на Близький Схід аж до Африканського континенту можуть перетворитися на важливий канал валютних надходжень, що вимагає серйозних структурних перетворень у транспортній сфері, щоб підняти її до рівня світових стандартів [1, с. 25].

Важливою передумовою виходу України на свiтовi ринки є забезпечення внутрiшньоекономiчної стабiльностi (фiнансової, бюджетної, цiнової та iн.). Як показує досвiд «старих» i «нових» iндустрiальних країн, в умовах демонетизацiї золота головною гарантiєю запровадження i пiдтримки валютної конвертованостi є товарна конвертованiсть. Тiльки за наявностi потужного i всезростаючого потоку на свiтовi ринки конкурентоспроможних товарiв i послуг, що користуються постiйним попитом, буде i вiдповiдний попит на нацiональну валюту, а значить i її конвертованiсть у валюти iнших держав. Золотовалютнi резерви вiдiграють допомiжну роль як чинник стабiлiзацiї нацiональної валюти i регулювання її поточного курсу.

Серед прiоритетiв державної iмпортної полiтики на першому мiсцi є ввезення сучасних технологiй, ноу-хау, iнжинiрингових послуг. Доцiльною була б розробка державної програми технологiчної модернiзацiї виробництва на базi закордонних технологiй iз зазначенням джерел фiнансування (внутрiшнiх i зовнiшнiх) та видiленням головних галузей економiки, що є визначальними в системi науково-технiчного прогресу [4, с. 83].

Активiзацiя закордонної пiдприємницької дiяльностi i створення розгалуженої системи зовнiшньоекономiчного менеджменту також сприяють активiзацiї зовнiшньоекономiчних потокiв. Ключовою ланкою зовнiшньоекономiчної стратегiї є податкова, депозитна, цiнова, кредитна, фiнансова i валютна полiтика.

З огляду на досвiд закордонних країн у стимулюванні експортних галузей, доцiльно було б експортно орієнтованим виробництвом компенсувати податок на додану вартiсть при перетинi товарами митних кордонiв України, а також впровадити пiльговi умови кредитування iнвестицiйних програм i проєктiв. Цiнова полiтика вже зараз має орієнтуватися на зближення внутрiшнiх i свiтових цiн, депозитна – на свiтовi грошовi ринки.

Тематику статтi дослiджували такi вченi, як В. Власов, А. Грiценко, С. Сиденко, А. Барановський, С. Чужiков, С. Феофiлов, А. Фiлiппенко, Г. Друзенко, А. Дергачев, Б. Губський, В. Апопiй О. Шнирков та iн. У своїх працях автори дослiджували проблеми, перспективи i напрямки розвитку зовнiшньоторговельних вiдносин України i Європи.

Метою цiєї статтi є дослiдження вiдносин мiж Україною та краiнами Європи у зовнiшньоторговельнiй дiяльностi, а також визначення подальших перспектив їх спiвробiтництва.

Зовнiшньоекономiчна стратегiя передбачає вибiр географiчного середовища, в якому найбільш органiчно досягається реалiзацiя економiчних iнтересiв. Найкращим економiчним рiгоном для України є європейський. Територiальна спiльнiсть, наявнiсть зручних транспортних комунiкацiй, майже однаковi iсторичнi й духовнi традицiї, близькi рiвнi економiчного i науково-технiчного розвитку роблять його головним на цьому етапi формування i диверсифiкацiї зовнiшньоекономiчних зв'язкiв України. На двостороннi зв'язки з окремими краiнами Європи необхiднi значно сильнiшi стимули з боку держави. Необхiдно також наполегливiше шукати шлях до розвитку багатостороннього спiвробiтництва з Європейським Союзом.

На сьогоднiшнiй день ЄС, який складається з 27 країн, – одне з найбільших торгуючих об'єднань країн i торговельних партнерiв України. Україна i ЄС зацiкавленi в пiдтримцi та розвитку вiдкритих торговельних вiдносин. Отже, це питання є актуальним, адже Україна прагне вступити до ЄС i стати вигiдним експортером для об'єднання.

Згiдно з даними Державного комiтету статистики України за 2011 р., частка експорту в країнi СНД i країнi ЄС з України знаходяться практично на одному рiвнi, а частка iмпорту з країн СНД (51,6%) бiльша, нiж з країн ЄС (27,9%) майже в два рази, тобто ЄС є другим за величиною торговельним партнером України [6].

Особливiстю сучасних зовнiшньоторговельних угод України з краiнами ЄС є їх коротко- i середньостроковий характер. Лiквiдацiя державної монополiї на здiйснення зовнiшньоекономiчних операцiй i надмiрна лiбералiзацiя зовнiшньої торгiвлi призвели до суперечностей мiж загальнодержавними iнтересами i цiлями окремих суб'єктiв господарювання.

Все це сприяло процiтанню тiньового бiзнесу, про що свiдчать розбiжностi в даних торговельної статистики України i Євростату, незацiкавленiсть приватних пiдприємцiв в довгострокових торговельних контрактах, експорту стратегiчної сировини, демпiнгу, внаслiдок чого краiна несла фiнансовi втрати. Для торгiвлi України з ЄС характерною є концентрацiя на обмеженiй кiлькостi торговельних партнерiв [7].

Загалом ринок ЄС має доволі ліберальний торговельний режим, що характеризується невисоким рівнем середнього імпортного тарифу і чималою часткою імпорту без стягнення митного збору, що посилюється дією Генеральної системи преференцій, якою може (хоч і обмежено) користуватися Україна.

На сьогоднішній день перспективним питанням співпраці ЄС і України є створення зони вільної торгівлі. Її головними перевагами є: доступ українських виробників на європейський ринок; зростання експорту на 10% за 5 років; залучення інвестицій у виробничу сферу; в результаті скорочення вартості капіталу і збільшення його припливу добробут населення додатково може зрости на 5%. Проте у разі підписання угоди в пропонованому ЄС вигляді погіршиться торговельне сальдо України, що приблизно на 1% зменшить зростання українського ВВП [3, с. 17].

Однак, незважаючи на позитивні моменти, одним із проблемних питань залишається торгівля аграрною продукцією. ЄС встановлює жорсткі квоти на ввезення пшениці, ячменю, м'яса та інших сільськогосподарських продуктів, а це важлива складова експорту, яка може частково компенсувати негативне сальдо торговельного балансу між ЄС і Україною.

Зовнішню торгівлю України з країнами Євросоюзу з негативним сальдо, що збільшується, і структурою експорту (переважання сировинних товарів), що погіршується, можна розглядати лише як чинник в її економічній стратегії. Тому прогноз обсягів експорту та імпорту є одним з важливих етапів для створення зовнішньоекономічної стратегії України.

Необхідно виділити такі напрями подальшої торговельно-економічної співпраці України з країнами ЄС: просування української продукції на міжнародні ринки і поєднання ринкових принципів управління з державним, спрощення експортного контролю; створення єдиного правового законодавства і стандартів зовнішньоторговельної діяльності між ЄС і Україною. Результатом цього процесу стане зменшення кількості бар'єрів у взаємній торгівлі, приплив іноземних інвестицій і економічне зростання; перехід зовнішньоекономічних зв'язків з коротко- і середньострокових на довгострокову основу; участь України в економічних і науково-технологічних програмах ЄС; зміна пріоритетів торговельно-економічних відносин, заснованих на сировинних началах, на науково-технічні і виробничі, на підвищення конкурентоспроможності виробництв АПК [2, с. 94].

Щодо інших країн Європи, Україна, крім ЄС, тісно співпрацює і має наміри створити зону вільної торгівлі з Європейською асоціацією вільної торгівлі (ЄАВТ), до якої належать Швейцарія, Норвегія, Ісландія та Ліхтенштейн, відображені у Декларації Україна – ЄАВТ (19 червня 2000 р., м. Женева). За результатами переговорного процесу 24 червня 2010 р. під час Міністерської конференції ЄАВТ у м. Рейк'явік (Ісландія) Міністром закордонних справ України підписано Угоду про вільну торгівлю між Україною та ЄАВТ [8]. Укладення цього документа відповідає пріоритетам України стосовно інтеграції до європейського економічного простору, який об'єднує ринки 27 держав-членів ЄС та 3 держав-членів ЄАВТ у спільний ринок обсягом близько 490 млн. споживачів. Положення зазначеної угоди відповідають нормам системи угод СОТ і зобов'язанням сторін в рамках цієї міжнародної організації і передбачають поглиблення торговельно-економічного співробітництва, зокрема це стосується торгівлі товарами (промисловими, сільськогосподарськими, рибою та морською продукцією), торгівлі послугами, захист прав інтелектуальної власності, державні закупівлі тощо.

Головна мета угоди полягає у збільшенні обсягів товарообігу між Україною та державами-членами ЄАВТ; диверсифікації експорту українських виробників; залученню прямих іноземних інвестицій в економіку України з держав-членів ЄАВТ, які є одними з найбільших експортерів капіталу у світі.

Водночас, з огляду на різний ступінь економічного та соціального розвитку України та країн-членів ЄАВТ, сторони застосовуватимуть принцип асиметричності зобов'язань сторін, що дозволить нашій державі адаптувати торгівлю з країнами-членами ЄАВТ до умов вільної торгівлі.

За результатами переговорів створено передумови для забезпечення ринку України рибою та морепродуктами, що становить особливий інтерес як для ЄАВТ, так і для України з огляду на зростання світового попиту на рибні та морські ресурси і тенденцію скорочення їх пропозиції на світовому ринку, а також на необхідність забезпечення українських переробних підприємств якісною сировиною.

Сторони узгодили правила визначення походження на основі норм Протоколу Euro-Med, який використовується в рамках Євро-Середземноморського партнерства у торгівлі ЄС та ЄАВТ з низкою середземноморських країн, зокрема Туреччиною, Єгиптом, Ізраїлем, Сирією, Тунісом, Алжиром, Йорданією, Ліваном, Марокко та Палестинською Автономією.

